

АМЕРИЧКА СТРАТЕШКА КУЛТУРА И ПРИНЦИПИ РЕАЛПОЛИТИКЕ

Игор М. Пејић¹

Достављен: 21.11.2025.

Језик рада: Српски

Кориговано: 17.12.2025.

Тип рада: Оригинални рад

Прихваћен: 16.1.2026.

DOI број: 10.5937/vojdelo2601007P

Апстракт: У раду се истражује америчка стратешка култура у контексту реализма, са посебним освртом на утицај историјских и културолошких фактора у обликовању спољнополитичког понашања Сједињених Америчких Држава. Полазна претпоставка је да државе, иако делују у истом међународном окружењу, не реагују једнако, већ њихове одлуке и стратешка оријентација у значајној мери зависе од специфичних друштвених и културолошких образаца. У том контексту концепт стратешке културе представља аналитички оквир за разумевање америчког приступа глобалној политици. Посебна пажња посвећена је феномену америчке „изузетности“, који је често представљен кроз либерално-демократске вредности, промоцију људских права и залагање за правно уређени међународни поредак. Међутим, анализа показује да иза овог наратива стоји конзистентна логика реалполитике, која се испољава у тежњи за очувањем америчког глобалног поретка. У раду се указује да америчка спољна политика није утемељена искључиво на идеализму нити реализму, већ представља динамичан спој оба правца политике, док либерални идеали често функционишу као средство легитимизације политике моћи. На тај начин америчка стратешка култура показује како се историјска искуства и културне специфичности преплићу са структуралним ограничењима међународног система у обликовању понашања велике силе.

Кључне речи: међународни односи, Сједињене Америчке Државе, стратезија, стратешка култура

¹ NGA911, Београд, Република Србија, E-mail: amon.sum@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9296-7547>

Проучавање политике великих сила кроз теоријску визуру реализма и неореализма постало је *sine qua non* у међународној политици. Школа реализма представља један од темеља науке о међународним односима с обзиром на то да је успела да класификује и обједини понашање великих сила у методолошким оквирима који превазилазе време, географију, па чак и културолошку дискрепанцу. Ипак, велики актери међународне политике упорно покушавају да своје противнике сместе у оквире „макијевалистичке” реалполитике, док своје политичке одлуке оправдавају као последицу историјских околности, међународне неправде или културолошког обрасца по коме те државе функционишу. Тако, на пример, Русија оправдање за своју спољну политику најчешће проналази у историјској неправди која јој је начињена након Хладног рата у Источној Европи, при чему се главни наратив Москве ослања на то да је њено политичко деловање дефанзивно и условљено агресивним понашањем западних сила. Кина као комунистичка држава показује снажан отпор према реалполитици, док у први план истиче природу њеног мирољубивог раста, који је у супротности са историјским развојем западних сила. На крају, Сједињене Америчке Државе (САД) своју спољну политику дефинишу у оквирима либералних вредности, док се национални интереси представљају као борба за људска права и ширење демократије.

Идеја да државе не „резонују” на исти начин, иако функционишу у истом политичком окружењу, није новина у теорији међународних односа. Крајем седамдесетих година 20. века, када је Џек Шнајдер (*Jack Snyder*) објавио монографију о последицама совјетске стратешке културе на употребу нуклеарног наоружања, појам стратешке културе заузео је важно место у анализама међународне политике (*Snyder, 1977*). Укратко, стратешка култура објашњава да се државе не понашају на исти начин иако се сусрећу са истим проблемима. Другим речима, историјско и културолошко искуство једне нације врши снажан утицај на то како се њена политика ствара и због чега политичка елита доноси одређене одлуке.

Ослањајући се првенствено на историјску анализу, у раду је учињен покушај да се представи развој америчке стратешке културе који, упркос својој „изузетности”, не може да се отргне од принципа реалполитике. У том смислу стратешка култура представља инструмент за изучавање јединствених политичких одлика једне нације, док с друге стране може да пружи увид у то због чега се политика великих сила не удаљава од реализма. Анализа америчке стратешке културе наставак је анализе стратешке културе великих сила којима је аутор посветио пажњу у претходним радовима (*Pejić, Subotic, 2024; Пејић, 2024: 75–82*).

Теоријски оквир стратешке културе

Стратешка култура обухвата широк простор који је подложен преиспитивању и дискусијама, пре свега у методолошком погледу. О томе сведочи постојање три

генерације стратешке културе, које представљају различита тумачења методолошког приступа изучавању овог друштвеног проблема.

Када посматрамо прву генерацију писаца, можемо уочити због чега је неопходно прецизније уоквирити предмет истраживања стратешке културе. Карнес Лорд (*Carnes Lord*), један од аутора прве генерације, дефинише стратешку културу као појаву сачињену од традиционалних пракси и мишљења који руководе начином на који се оружана сила користи у циљу испуњења политичких интереса. Лордова дефиниција стратешке културе, која суштину проналази у нематеријалним факторима, није погрешна. Ова дефиниција уклапа се у конструктивистички приступ изучавања међународних односа, што је иначе карактеристично за радове о стратешкој култури. Проблем представља количина фактора који утичу на стратешку културу, као што су географија, политичка култура, међународни односи (равнотежа снага), војна историја, војно-цивилни односи, па чак и војна технологија (Bloomfield, 2012: 439). У том смислу стратешка култура обухвата све што има везе са ширим концептом стратегије, државе и политике. Како Алан Блумфилд (*Allan Bloomfield*) уочава, Лордов приступ је „монолитски” и свеобухватан, без прецизнијих објашњења како поједини фактори утичу на развој стратешке културе. Овакав приступ додатно се доводи у питање када Лорд америчку стратешку културу представља као „превасходно дефанзивну”, фокусирајући се на поједине историјске периоде, док занемарује обиље других чињеница (Bloomfield, 2012: 440–441).

С друге стране, Колин Греј (*Colin Gray*) сматра да је холистички приступ изучавању стратешке културе исправан с обзиром на то да пружа контекст у коме се стратегија, држава и друштвена заједница развијају. Он истиче да стратегија и стратешка култура имају различите димензије кроз које се могу сагледавати, али да појединачно мерење ових варијабли не доводи до тачног исхода ако се занемари шири контекст. Проучавање стратешке културе строго у оквирима „оповргнуте теорије”, на чему поједини аутори инсистирају, подсећа на лекара који посматра човека као биће чији су ум и тело потпуно одвојени. Како Греј наводи, стратешка култура не постоји изван друштва, док институције и људско деловање пружају контекст култури коју анализирамо (Gray, 1999: 53). На крају, он закључује да је најплодније академско решење оно које омогућава да се стратешка култура посматра као област идеја и ставова, чиме простор стратешког понашања остаје отворен за испитивање утицаја који стратешка култура може да оствари (Gray, 1999-69).

Кен Бут (*Ken Booth*) такође указује на важност контекста када се проучава стратешка култура. „Да ли је Бог створио свет по сопственој мери је дискутабилно, али људи су дефинитивно створили друштвено окружење онако како њима одговара.” Овом реченицом Бут започиње књигу „Стратегија и етноцентризам”, која представља једну од првих монографија које се баве проблемом развоја стратешког промишљања и културолошких аспеката друштва (Booth, 1979: 13). Бут истиче да они који су одговорни за безбедност државе и њених националних интереса, често не виде алтернативу осим да наставе да раде у задатим оквирима традиције и историје на којима почивају политичке вредности друштва (Booth 1979, 22).

Друга генерација аутора стратешке културе значајно се приближила конструктивистичкој школи међународних односа. Бредли Клајн (*Bradley Klein*) чини се да је научну инспирацију црпио из дела Мишела Фукоа и Антонија Грамшија. За Клајна структуралистички приступ стратешким студијама не пружа најбоље резултате. Другим речима, систем држава који представља основу структуре међународног система не може се посматрати одвојено од реалности у којој се налази, а која је суштински друштвени конструкт. У том смислу друга генерација је блиска првој, односно идеја контекста у којој се стратешка култура одвија не може се одвојити од друштвене реалност у којој постоји. Стратешка култура обликује понашање колектива уз помоћ заједничких симбола (контекст) на основу којих се израђује политика и стратегија (Lock, 2010: 696–697).

Руководећи се конструктивизмом аутори друге генерације полажу наду у анализу идентитета стратешке заједнице, односно како друштвена структура утиче на изградњу идентитета појединаца у једном колективу. Различити симболи (идеје, искуства, међуљудски односи) који утичу на развој идентитета представљају једну од основа њене стратешке културе с обзиром на то да показују њен однос и могуће деловање према другима, што је посебно важно када се ради о употреби оружане силе против потенцијалног противника. Из овог разлога, како Едвард Лок (*Edward Lock*) истиче, анализа стратешке културе подразумева анализу понашања једног колектива и његовог идентитета (Lock, 2010: 698).

Аутори треће генерације покушавају да заобиђу понашање актера као варијаблу у истраживању, за шта Аластаир Џонстон (*Alastair Johnston*) истиче да је важан помак у истраживању с обзиром на то да се на тај начин избегава таутолошки проблем који је присутан у претходним генерацијама. Такође, за разлику од аутора прве генерације, ови писци истичу значај политичке и организационе културе, што указује да се трећа генерација мање ослања на историјски контекст. Важан помак који су начинили аутори треће генерације јесте компаративни приступ који је присутан у њиховим истраживањима. Тако, на пример, Џефри Легро (*Jeffrey Legro*) и Кир Либер (*Kier Lieber*), у својим анализама указују на ограничења структуралистичког приступа, будући да он није у стању да објасни због чега су поједине армије усвајале специфичне доктрине и тактике које су се у датом контексту сматрале мање или више ризичним, па чак и у различитој мери легалним, док су их друге одбацивале. Аутори закључују да је заправо организациона култура ових колектива била кључни фактор који је одређивао *modus operandi* оружаних снага (Johnston, 1995: 18–22).

Проблем треће генерације јесте изостанак контекстуалног аспекта као детерминанте која утиче на културолошки развој друштва, па тако и стратешке културе. Сличну ствар уочио је и Блумфилд када је говорио да идеје и вредности утичу на интерпретацију материјалних варијабли на којима се темељи стратешко одлучивање. Другим речима, идеје и вредности једног друштва могу да претходе процесу рационалног одлучивања, с обзиром на то да пружају смисао материјалној реалности у којој се одлуке доносе (Bloomfield, 2012: 445). Сматрамо да стратешка култура није монолитни конструкт и да се мења током времена, при чему политичка култура друштва или организациона култура колектива може да

утиче на њу. Ипак, а као што је Вељко Благојевић указао, радикалне промене у стратешкој култури су могуће, али најчешће као последица тешких историјских догађаја – траума који су утицале на друштво у целини. Очигледан пример представља Немачка и њено историјско искуство током два светска рата. С друге стране, ако се посматрају силе попут Кине или Русије, видећемо да се стратешка култура развијала у континуитету вековима, при чему су промене више представљале еволутивни наставак устаљене праксе него њено одступање (Johnston, 1995; Pejić, Subotic, 2024). Слична ситуација присутна је и у америчкој стратешкој култури, у којој је могуће видети снажно присуство реалполитике упркос либерално-демократском карактеру друштва и његовој култури.

Приступ изучавању америчке стратешке културе на који ћемо се ослонити комбинује различите аспекте три генерације о којима смо дискутовали. Наиме, стратешку културу можемо посматрати као појаву која уоквирује стратешки дискурс друштва, а која је утемељена на историјским искуствима истог колектива. Другим речима, иако стратешка култура не одбацује рационалност у доношењу политичких одлука, она истиче да специфична искуства држава и људи утичу на то како ће та политика изгледати (Pejić, Subotic, 2024: 319). Мада ће овај истраживачки оквир помоћи у анализи специфичности америчке стратешке културе, он ће суштински омогућити да се сагледа њен „реалистички” карактер који је присутан и код других великих сила.

Стратешка култура и америчко историјско искуство

Сједињене Америчке Државе успеле су током 20. века да формулишу дискурс о себи као сили која не улази у рат на „примитивним” принципима реалполитике, већ зарад остваривања виших циљева, као што су људска права и слободе. Први и Други светски рат, Хладни рат, чак и рат у Ираку 1990. године представљали су примере на којима је овај дискурс утемељен. Идеја да Вашингтон користи оружане снаге ради експанзије моћи или остваривања геополитичких интереса остављен је по страни због идеја о „праведном” рату (Bacevich, 2003: 9). Поједини аутори истичу да иако је овај дискурс заживео у међународној политици током 20. века, сличне идеје биле су и раније присутне у САД. Тако Хенри Брендс (*Henry Brands*) говори да је током 18. и 19. века велики број људи у САД искрено веровао у идеју да је експанзија државе суштински добра ствар за људску цивилизацију јер омогућава ширење вредности на којима почива америчко друштво (Brands, 1998: 11). Вредности о којима Брендс говори подразумевају неотуђива људска права и слободе, али на амерички начин, што је учио и Токвил почетком 19. века. Наиме, вредности које делују универзално код Американца имају специфичну „пуританску” димензију. Како Токвил истиче, слобода за Американце не значи да можете радити шта вам је воља, већ морате радити оно што је добро и исправно. Пуританизам условљава моралну ревност код својих поборника, што са друге стране не оставља довољно простора да се разуме значај компромиса у политици (Hertzke, Olson, Dulk, Fowler, 2019: 23).

Специфичан поглед на свет одразио се на политику и стратегију Сједињених Држава. Како Греј истиче, америчко стратешко размишљање постављено је на идеолошким основама које истичу „праведне” циљеве у рату. Американцима је тешко да воде ратове који су „неправедни”, односно који не теже универзалним циљевима попут демократије, слободе или људских права. Греј сматра да је ово последица америчке културе и историје која, с друге стране, отежава формулисање стратегије ограниченог рата у циљу остваривања стратешких интереса. Све до краја Другог светског рата идеја да Американци, када је то неопходно, могу да интервенишу на страни добра представљала је један од руководећих принципа у америчкој спољној политици (Gray, 1981: 26).

Одбацивање реалполитике као „зла” које потиче од европских сила била је честа појава у америчкој политици још од 18. века. Ипак, у том периоду постојале су назнаке да идеализам није једини принцип у америчкој политици, што су разумели и политичари тог времена. Прихватање начела реалполитике постало је неопходно како би се САД позиционирале у међународној арили, што је такође потврдило и да се утицај Европе на америчку политику не може у потпуности уклонити. Џејмс Медисон је ово индиректно потврдио крајем 18. века, када је дискутовао о догађајима који су водили ка америчкој независности (Williams, 1959: 22). Наиме, по мишљењу Медисона ривалство Велике Британије и Француске, као и читава политика моћи (*power politics*) у односима европских сила допринела је успеху рата за независност (Gilbert, 1961: 88–89).

Један од поборника реалполитике који је такође остварио значајан утицај и на формирање америчке стратешке културе био је Александар Хамилтон. Обраћајући се на Федералној конвенцији 1787. године, Хамилтон је објаснио да држава коју покушавају да утемеље не може да се руководи искључиво идеалистичким принципима: „Ако је циљ власти да обезбеди просперитет и мир домаћем становништву, то неће успети да оствари ако не поседује довољно снаге и моћи у међународној политици што би гарантовало поштовање осталих држава”. Хамилтон се није слагао са идејама да трговина и развијена привреда између држава умањују шансе за рат већ, уместо тога, да мењају циљеве рата. Према његовом мишљењу, поборници идеалистичких принципа у политици стварали су илузију утопије која је била неодржива у пракси. Спољна политика представља пре свега инструмент државне моћи и средство њеног увећања. Државе природно гледају једна на другу са подозрењем, препознајући у суседима потенцијалну претњу. Концепт равнотеже снага заузимао је кључно место у његовој визији међународне политике, као један од темељних принципа на којима она почива (Gilbert, 1961: 111–114).

Да америчка стратешка култура имплементира принципе реалполитике када је то неопходно, може се уочити и у начину искоришћавања либерално-демократских идеја ради остваривања ратних циљева. Тако је Абрахам Линколн током грађанског рата 1862. године објавио Прокламацију о еманципацији којом се укида ропство у САД. Иако је делио политичка убеђења која су се противила ропству, Линколнова политичка одлука имала је за циљ да унесе пометњу и ослаби привреду држава Конфедерације и са друге стране, да придобије симпатије европских држава које су делиле исте политичке ставове. Сумња да се ради о

лукавој политичкој тактици која није руковођена идеалима говори и то да је Линколн јавно истицао да је грађански рат везан за питање целовитости САД, док је питање ропства случајно наметнуто као један од планова. Линколн се такође успротивио и неколицини генерала који су пре доношења одлуке покушали да изврше еманципацију црначког становништва (*Army Historical Series*, 1985: 230).

Амерички идеализам представља једну страну америчке спољне политике и њене стратешке културе. Упркос демократским темељима на којима су изграђене, САД су разумеле да спољну политику не могу да одвоје од начела реалполитике која су била својствена великим силама Европе. Тако су САД учествовале на Берлинској конференцији 1884. године, на којој је Африка изнова подељена између европских сила, што је обележило почетак тзв. новог империјалног периода. Иако САД нису добиле „део“ Африке, учешћем на овој конференцији показале су разумевање за империјалне интересе тадашње Европе (*Kimpage*, 2020: 50).

О томе да САД размишљају у оквирима реалполитике говори и ривалство са Шпанијом крајем 19. века. Са развојем Монроове доктрине и опадањем моћи Шпаније сукоб ових држава постао је у једном тренутку неизбежан. Победом у америчко-шпанском рату 1898. године Сједињене Државе успеле су да остваре превласт на простору Карипског мора и да заузму удаљене територије, попут Гуама и Филипина, које и данас представљају важне логистичке чворове у америчкој глобалној стратегији пројекције моћи (*Chambers*, 1999: 246–247).

Роберт Каган (*Robert Kagan*) истиче да је идеја о САД које су се у периоду настајања одрицале политике моћи, зазирале од рата и сличних политичких инструмената, суштински нетачна и представља романтизирање историје. Очеви оснивачи били су добро упознати са концептом реалполитике и њеног значаја за испуњење стратешких интереса, што се уосталом показало када су САД ратовале са другим државама и народима на свом континенту. С друге стране, због релативне слабости америчко руководство пропагирало је принципе супротне реалполитици када би се хватало у коштац са европским силама. За Кагана ово је била лукава стратегија преживљавања, уз помоћ које су САД осигурале своје место у међународној политици (*Kagan*, 2003: 10).

Почетком 20. века администрација председника Вудроа Вилсона наставила је са применом Монроове доктрине у циљу остварења потпуне доминације САД у западној хемисфери. Како Ендру Бачевич (*Andrew Bacevich*) уочава, „узвишени принципи“ демократије нису спречили Вилсона да у периоду Првог светског рата осигура интерес Вашингтона у западној хемисфери прво инвазијом на Хаити 1915, а затим окупацијом Доминиканске Републике 1917. године. Током истог периода америчке оружане снаге имале су редовне експедиције у Мексику како би се унутрашња политика ове државе кориговала у складу са интересима САД. На крају, ови подухвати виђени су као исправни и неопходни, а у складу са принципима Монроове доктрине (*Bacevich*, 2003: 16).

Успех такве политике охрабрио је америчку администрацију да заузме активан став по многобројним међународним питањима. У разговору са Волтером Липманом (*Walter Lipman*) Вилсон је на сликовит начин објаснио због чега је неопходно да САД активно учествују у решавању проблема у међународној полити-

ци. Користећи метафору држећег стуба оградe као стуба међународног поретка, Вилсон је објаснио: „Ако желиш да сачуваш стуб оградe, мораш га стално фарбати. Не можеш га офарбати једном и очекивати да траје заувек – временом ће иструлети”. Овакав поглед на свет прихваћен је код већег дела популације, што је касније омогућило администрацији да покрене идеју о Лиги народа и концепту који се залаже за „праведнији” приступ међународној политици (Brands, 1998: 49). Штавише, за поједине ауторе, као што је Колин Дук (*Colin Dueck*), Лига народа није представљала институцију саздану искључиво на темељима демократије. Наиме, стварањем Лиге народа Вашингтон је користио наратив либерализма у циљу наметања сопствене хегемоније другим државама (Brands, 1998: 245). Учесће САД у Лиги народа требало је да представља гаранцију осталим актерима да ће принципи за које се оне залажу бити испуњени у пракси (Dueck 2006: 47–48).

Иако су вредности демократије још увек преовладавале у америчком дискурсу спољне политике, након Другог светског рата Вашингтон је прихватио међународну реалност која је тада почивала на издељеним сферама интереса. То је разумео и Џорџ Кенан, који је упозоравао на опасности интервенционизма и мешања у политику других држава када је постало извесно да САД могу да преузму улогу хегемона. Амерички дипломата који је осмислио стратегију обуздавања упозоравао је на уздржаност и вођство добрим примером. Кенан је истакао да једино тако САД могу да шире легитиман утицај код осталих држава, као и да жеља да се другима помогне по сваку цену може да представља лошу политику која никоме не иде у корист (Brands, 1998: 305).

Стратегија обуздавања Совјетског Савеза захтевала је од САД да спољну политику у великој мери коригују принципима реалполитике, пре свега императивом који намеће структура биполарног система. У америчкој јавности преовладало је мишљење да САД треба да се супротставе Русији и Кини, увећају војни буџет и производњу атомског наоружања, обезбеде снажно војно присуство у Европи и на Далеком истоку. У суштини план који је представљен у оквиру документа *NSC-68* добрим делом постао је визија читаве америчке нације (Levering 2016: 54). Реалполитика у америчкој стратешкој култури постала је видљива првенствено кроз велика материјална издвајања за оружане снаге и промене које су уследиле у спољној политици. Иако на први поглед увећани војни буџет за САД не би требало да представља изненађење, Вашингтон је дуго настојао да финансијска издвајања за оружане снаге одржи на ниском нивоу. Како Самјуел Хантингтон (*Samuel Huntington*) наводи, доминација либералне мисли која је трајала од краја револуције до средине 20. века учинила је да оружане снаге имају релативно неповлашћен положај у друштву. Развој војних институција такође је био занемарен, што је била последица одсуства екстерне претње (Huntington, 2000: 144).

Највеће промене у америчкој стратешкој култури могле су се уочити у аспектима спољне политике управо током периода када је Вашингтон стварао партнерства и савезништва са државама чија идеолошка оријентисаност није одражавала демократске принципе америчке политике. Тако, на пример, САД су у источној Азији имале блиске односе са Јужном Корејом и Тајваном, државама са

снажним ауторитарним системима, које у том периоду нису показивале никакве назнаке ка трансформацији у демократије. Обе државе представљале су значајна геостратешка чворишта уз помоћ којих је Вашингтон одржавао присуство у овом делу света. Не треба изгубити из вида ни партнерства са Ираном, Турском, Чилеом, Ираком, сарадњу са војном хунтом у Грчкој и сарадњу са Кином. Кисинџерова дипломатија, која је поставила темеље за сарадњу Вашингтона и Пекинга, вероватно представља врхунац америчке реалполитике током овог периода (Levering, 2016: 139). Удаљавањем Кине од Совјетског Савеза Вашингтон је успео додатно да осигура успех стратегије обуздавања измештањем једне од највећих комунистичких држава из совјетске орбите.

Након Хладног рата америчка култура добила је глобалне димензије. Многобројни Американци видели су пропаст Совјетског Савеза као тријумф демократије и либералних вредности (Gray, 1994: 591). Чини се да је у овом периоду присуство реалполитике у америчкој стратешкој култури изгубило на значају, иако је Вашингтон имао бројне ратне подухвате широм света. С једне стране, ово се може окарактерисати као последица „либералне хегемоније” коју су САД успоставиле крајем 20. века. С друге, поједини аутори сматрају да је овакво понашање саставни део америчке стратешке културе. Тако је, на пример, Колин Пауел (*Colin Powell*) потврдио вилсонџанску идеју о глобалном опсегу америчке демократије: „Свет маршира у ритму демократије и слободног тржишта. Слом комунизма и граница које су раздвајале, проузроковано је револуционарним феноменом глобализације. А у центру свега тога стоје Сједињене Државе” (Bacevich, 2003: 223). С друге стране, Клајн истиче да је америчка стратешка култура суштински оријентисана на пројекцију моћи. Како објашњава, оваква култура развила се због специфичних географских, индустријских и историјских околности које су омогућиле Вашингтону да створи оружане снаге изузетних технолошких капацитета (Klein, 1988: 136–139). Клајн изражава и сумњу у америчке дефанзивне намере, које се често намећу кроз политички наратив и војну доктрину. Наиме, таква реторика представља „параван” за америчко војно позиционирање, док су истинске намере усмерене ка очувању хегемоније употребом оружане силе (Тоје, 2008: 17).

Да је реалполитика наставила да буде присутна у америчкој стратешкој култури и након завршетка Хладног рата, може се уочити у односима са другим великим силама, пре свега са Русијом и Кином. Тако администрација Џорџа Вокера Буша није изменила политички курс према Кини упркос масакру на Тјенанмену, док је украјинским националистима упућена претња прекидом било какве помоћи уколико би предузели кораке ка сецесији од Совјетског Савеза, иако су они инсистирали на идејама националног ослобођења и изградње демократског поретка. Администрација Била Клинтона такође је настојала да очува стабилне односе са Кином, идући чак дотле да је међу првима подржала њено чланство у Светској трговинској организацији упркос чињеници да Пекинг у том тренутку није у потпуности испуњавао формалне критеријуме. Најзад, треба истаћи и продубљивање билатералних односа између Москве и Вашингтона након терористичких напада 11. септембра 2001. године, када је америчким оружаним снагама био неопходан приступ централној Азији, односно Авганистану.

Привид одсуства реалполитике у америчкој стратешкој култури након Хладног рата може представљати и последицу одсуства претње. У претходним редовима видимо да америчка стратешка култура прихвата постулате реалполитике највише онда када се суочава са ривалима који могу да угрозе њен међународни положај, што је било очигледно током Хладног рата. Иако се Вашингтон није одрекао оружане силе у спољној политици након овог периода, приступ међународним проблемима следио је више идеалистичке принципе. Војне интервенције на простору бивше Југославије, Блиског истока, северне Африке, као и политичке интервенције у Украјини, биле су утемељене на наративу заштите људских права и ширења демократије. Иако поједини писци упозоравају да идеолошки наративи служе као параван за стратешке интересе, попут Себастијана Розата (Rosato, 2011), коначни резултати ових америчких подухвата и њихове последице доводе у питање да ли су САД заиста имале геополитичке интересе које би испуниле овим интервенцијама.

Са развојем кинеске претње и доласком Трампове администрације чини се да је реалполитика постала централни аспект америчке спољне политике. Раст кинеске економске и војне моћи последњих двадесетак година утицао је на америчко руководство да преиспита тзв. политику глобалног ангажмана и посвети више пажње региону Индо-Пацифика. Усмеравање материјалних и дипломатских ресурса ка овом региону отпочело је током Обаминог другог мандата, док су у наредном периоду остале америчке администрације наставиле са истом стратегијом (Пејић, 2024: 122–145). Овај аспект реалполитике може се учити пре свега у постепеном повлачењу америчког војног ангажмана из других делова света, као што је, на пример, повлачење из Авганистана и смањивање трупа у Ираку, државама које су раније виђене као примарни циљеви америчке стратегије глобалног ангажмана. С друге стране, САД покушавају да воде прагматичну политику у региону Индо-Пацифика у циљу проширивања регионалних партнерстава, при чему јачање билатералних односа са Вијетнамом представља упечатљив пример (Пејић, 2024: 145–155).

Администрација председника Трампа, која је почела мандат 2025. године, недвосмислено указује да ће спољна и безбедносна политика САД у наредном периоду бити заснована на принципима реалполитике, чак и уколико то буде подразумевало одређене негативне последице по америчке интересе. Председник је више пута истицао да традиционалне вредности америчке политике не доприносе унапређењу положаја „обичних“ грађана, већ, напротив, наносе штету и ограничавају могућности за даљи развој САД. Укидање програма америчке помоћи (USAID), као и гашење медијских кућа попут Гласа Америке и радија Слободе (Слободна Европа) може се формално тумачити као настојање да се финансијска средства преусмере у практичније сврхе, али суштински представља покушај актуелне администрације да прекине континуитет постојеће политичке културе. Економска стратегија, представљена као иницијатива реиндустријализације, у значајној мери подсећа на обнову меркантилистичких политика, које за сада бележе ограничен успех. На крају, инструкције које је Стејт департамент упутио америчким дипломатским мисијама широм света – да се уздрже од критика изборних процеса и стања демократије у појединим државама, те да се ограниче

искључиво на честитању победницима на изборима – јасно указују заокрет ка реалистичком моделу у спољнополитичком деловању САД (Cowley and Barnes, 2025).

Највидљивији аспект Трампове реалполитике свакако се може уочити у односу Вашингтона према традиционалним савезницима САД, што уједно представља и извесни парадокс будући да је досадашњи глобални успон и међународни кредибилитет САД у великој мери почивао на чврстим билатералним и мултилатералним везама. Концепти попут оног о куповини Гренланда, притисци на европске партнере кроз захтеве за повећање војних издатака и увођење царинских мера, као и ставови према Украјини који су имплицирали жртвовање њених интереса ради окончања рата у Европи, могу се тумачити као појава реалполитике. Међутим, они истовремено отварају озбиљна питања о дугорочним последицама по америчке глобалне интересе и кредибилитет који је пажљиво грађен од краја Другог светског рата. Кључно питање у том контексту јесте да ли је присуство реалполитике у стратешкој култури Вашингтона пролазна појава, условљена деловањем актуелне администрације, или представља одраз дубљих структуралних промена у међународним односима, као и у глобалном положају САД у односу на њене ривале.

Закључак

Америчка стратешка култура у значајној мери почива на вредностима либерализма и демократије, што представља последицу специфичних историјских околности у којима се друштво формирало. За разлику од већине других држава, пре свега европских, САД нису искусиле другачије облике државног уређења. Као млада нација која је од почетка заснивала свој политички и друштвени развој на демократским принципима, политичка елита САД у својој историјској пракси није имала непосредно искуство са алтернативним моделима политичке организације.

Овакве историјске околности пружају погрешну слику о томе да реалполитика није својствена Американцима. Напротив, као што смо истакли у претходној анализи, иако САД зазиру од принципа реалполитике, суштински не могу да их се ослободе у процесу конципирања спољне политике. Чини се, такође, да принципи реалполитике посебно добијају на тежини када се САД суочавају са ривалима који могу да представљају озбиљну претњу за америчку визију међународног поретка.

Реалполитика у оквиру америчке стратешке културе није искључиво повезана са идеолошким опредељењем администрације која је у мандату. Током Хладног рата, на пример, Хенри Кисинџер и Збигњев Бжежински, припадници различитих политичких опција – републиканске и демократске – артикулисали су спољну политику САД на различите начине, али са истоветним циљем: обуздавањем совјетске моћи. Овај пример потврђује сумње о којима је Розато дискутовао, а то је да се истински геополитички интереси држава не могу занемарити, док идеологија функционише као инструмент за њихово остваривање.

Анархична природа међународног система условљава понашање свих актера, а нарочито великих сила које представљају носеће стубове његове структуре. Стога, иако се утицај либерализма и демократије на америчку стратешку културу не може оспорити, једнако је погрешно претпоставити да држава са таквим капацитетима може занемарити принципе реалполитике у обликовању велике стратегије. У том смислу „јединственост” америчке стратешке културе не почива искључиво на либерално-демократским вредностима већ пре на способности америчких лидера да те идеолошке принципе релативно успешно интегришу у процес остваривања ширих стратешких интереса.

Литература

- [1] Благојевић, Вељко. (2019). Стратешка култура и национална безбедност. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 70 (170), 163–178.
- [2] Пејић, И. (2024). *Стратегија унутрашњег уравнотежавања: развој кинеских оружаних снага и промене у опажању кинеске претње од стране Сједињених Америчких Држава после 2011. године*. Докторски рад. Факултет политичких наука, Универзитет у Београду.
- [3] Army Historical Series – American Military History (1985). *The Winning of Independence, 1777–1783*. Office of the Chief of Military History, United States Army.
- [4] Vacevich, A. J. (2003). *American Empire: The Realities and Consequences of US diplomacy*. Harvard: Harvard university press.
- [5] Bloomfield, A. (2012). Time to Move On: Reconceptualizing the Strategic Culture Debate. *Contemporary Security Policy*, 33 (3), 437–461.
- [6] Booth, K. (1979). *Strategy and Ethnocentrism*. Holmes & Meier publishers.
- [7] Brands, H. W. (1998). *What America Owes the World: The Struggle for the Soul of Foreign Policy*. Cambridge University Press.
- [8] Chambers, J. W. (1999). The American Debate over Modern War, 1871–1914. In *Anticipating Total War The German And American Experiences, 1871–1914*, Eds. Boemeke M. F., Chickering R., Forster S.. Cambridge university press, 241–280.
- [9] Crowley, M., Barnes, J. E. (2025). Rubio Restricts U.S. Criticism of Tainted Foreign Elections. Преузето 10. avgusta 2025. <https://www.nytimes.com/2025/07/18/us/politics/rubio-foreign-elections-cable.html>
- [10] Dueck, C. (2006). *Reluctant Crusaders: Power, Culture, And Change In American Grand Strategy*. Princeton University Press.
- [11] Gilbert, F. (1961). *To The Farewell Address: Ideas of Early American Foreign Policy*. Princeton University press.
- [12] Gray, C. (1981). National Style in Strategy: The American Example. *International Security*, 6(2), 21–47.
- [13] Gray, C. (1999). Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. *Review of International Studies*, 25 (1), 49–69.

- [14] Hertzke A. D., Olson, L. R., Dulk, K. R., Fowler, R. B. (2019). *Religion And Politics In America: Faith, Culture, And Strategic Choices*. Routledge.
- [15] Huntington, S. P. (2000). *The Soldier and The State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, Harvard University Press.
- [16] Johnston, A. I. (1995). *Cultural Realism Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton university press.
- [17] Kagan, R. (2003). *Of Paradise and Power America and Europe in the New World Order*. Vintage Books.
- [18] Kimmage, M. (2020). *The Abandonment of the West: The history of an idea in American foreign policy*. Basic Books.
- [19] Klein, B. S. (1988). Hegemony and strategic culture: American power projection and alliance defence politics. *Review of International Studies*, 14(1), 133–148.
- [20] Levering, R. B. (2016). *The Cold War: A Post-Cold War History*. Wiley Blackwell.
- [21] Lock, E. (2010). Refning strategic culture: return of the second generation. *Review of International Studies*, 36(1), 685–708.
- [22] Pejic, I., Subotic, M. (2024). History of the Empire and Strategic Culture of Russia: A Reflection on Mearsheimer's Work on Ukraine. *The Review of International Affairs*, 75(1192), 311–334.
- [23] Rosato, S. (2011). *Europe United: Power Politics and the Making of the European Community*. Cornell University Press.
- [24] Snyder, J. L. (1977). *The Soviet Strategic Culture Implications for Limited Nuclear Operations*. RAND.
- [25] Toje, A. (2008). *America, the EU and Strategic Culture: Renegotiating the transatlantic bargain*. Routledge.
- [26] Williams, W. A. (1959). *The Tragedy of American Diplomacy*. Dell Publishing Co.

Резиме

Рад се бави анализом развоја и специфичности америчке стратешке културе у ширем теоријском оквиру реализма. Полазна претпоставка заснива се на идеји да државе, иако делују у истом међународном окружењу, не резонују и не доносе одлуке на идентичан начин, већ у складу са историјским искуствима, културолошким особеностима и институционалним наслеђем. Стратешка култура се, стога, посматра као инструмент који омогућава разумевање јединствених образаца понашања великих сила, али и као показатељ ограничења одступања од реалполитике. Аутор најпре представља три генерације истраживања стратешке културе, од њених идеационих дефиниција, преко конструктивистичких приступа који наглашавају идентитет и симболе, до компаративних анализа које се усмеравају на организациону културу. У даљој анализи акценат је на америчком случају, где се преплићу либерално-демократски дискурс и реалполитичка пракса. Историјски преглед од оснивања САД, преко експанзије у 19. веку,

до хегемонијалне позиције након Другог светског рата и Хладног рата, показује да америчка политика користи либерални наратив као легитимизацију, али да у суштини следи закономерности моћи. У Закључку рада истиче да америчка стратешка култура, упркос наглашеној „изузетности“ и идеалистичком оквиру, остаје дубоко условљена реалистичком логиком и структуралним ограничењима међународног система.

Кључне речи: *међународни односи, Сједињене Америчке Државе, стратегија, стратешка култура*

© 2026 Аутор. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodeło.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

